

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 18 maj 1915 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och 2, § 3, § 5 mom. 3, § 7 mom. 3 samt § 8 mom. 2 och 3 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, dels ock väckt motion om ändring av § 5 mom. 3 i nyssnämnda lag.

Närvarande: herrar Cedererantz, Christiernson, Grubbström, friherre Gripenstedt, Ingeström, friherre Silfverschiöld, V. Edvard Larsson, Wrangel, Rooth, Olsson i Blädinge, Olsson i See, Svensson i Eskilstuna, Tamm, von Sneidern*), Olsson i Rödningsberg*) och Jönsson i Boa.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 20 april 1915 dagtecknad proposition, nr 176, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till lag om ändrad lydelse av § 2, mom. 1 och 2, § 3, § 5 mom. 3, § 7 mom. 3 samt § 8 mom. 2 och 3 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov.

I sammanhang med denna proposition, som blivit till särskilda utskottet nr 2 hänvisad, har utskottet till behandling förehått en av greve Axel Wachtmeister inom första kammaren väckt motion, nr 5, om ändring av § 5 mom. 3 i förenämnda lag, vilken motion är av följande lydelse:

»I lagen angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov av den 24 maj 1895 stadgas i § 5 mom. 3, att kvarter för människor, stallrum för hästar och slaktdjur

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 11 saml. 2 afd. 2 häft. (Nr 2.) 1

samt, i mån av behov, plats under tak för materiel och andra effekter skola lämnas utan betalning.

När möjlighet finnes att avlösningssvis fördela ifrågavarande inkvarteringsskyldighet, och alltså de respektive kvarteren endast under kortare tid tagas i anspråk, ävensom för den händelse *verkligt* krigstillstånd skulle råda i vårt land, synes mig förestående moment icke verka mera betungande än förhållandena kräva. Annorlunda anser jag dock saken ställer sig, då samma kvarter tages i anspråk under än längre tid såsom en följd av en till skyddande av vårt lands neutralitet anbefalld mobilisering, som skulle kunna tänkas bliva mycket långvarig, kanske fortgå under årtal.

Jag tänker nu närmast på Karlskrona fästnings såväl land- som sjöfront (öarna), där förliden höst åtskilliga tusen man under månader genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg medelst tillämpning av rekvisitionslagen måste inkvarteras inom ett område, som på grund av rådande förhållanden, terrängavskärningarnas läge och de taktiska kravens tillgodoseende, måste göras skarpt begränsat.

Tvivelsutan har kring andra av vårt lands fästningar förhållandet varit enahanda.

Det är en gammal känd sak, att allmänheten ingalunda är blyg i sina anspråk, när det gäller att av kronan söka utfå ersättning för så väl det ena som det andra. Men härvidlag anser jag, att en längre tids inkvartering inverkar så störande och medför så pass stora försakelser för kvartervärdarna, att för framtiden åt dem bör beredas möjlighet till ersättning av statsmedel. Detta skulle kunna ske genom att till ovan nämnda § 5 mom. 3 göra ett tillägg av ungefärligen följande lydelse eller innebörd: Dock må, därest särskilda omständigheter skulle föreligga, på Kungl. Maj:ts avgörande bero, huruvida ersättning av statsmedel härför skall utgå. För närvarande är den i § 11 omnämnda kommissionen på grund av det ifrågavarande momentets kategoriska ordalydelse i detta fall förhindrad bestämma någon som helst ersättning.

Med anledning av vad jag nu anfört ber jag därför vördsamt få anhålla,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av § 5 mom. 3 i lagen angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov av den 24 maj 1895, att, där enskilda särskilda omständigheter föreligga, ersättning för i nyssnämnda moment omnämnda kvarter må kunna av statsmedel utgå.»

Uti underdånig skrivelse den 15 april 1908 har chefen för generalstaben gjort framställning om åtskilliga ändringar i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov. Dessa ändringar hava avsett dels att i lagens 2 § såsom föremål för rekvisitionsrätten upptaga en del fortskaffningsmedel och tekniska hjälpmedel, som numera erhållit en väsentligt ökad betydelse för försvaret, dels ock att i lagens 6 och 7 §§ reglera ersättningen för att dessa fortskaffningsmedel och hjälpmedel tagas i anspråk.

Över generalstabens ifrågavarande förslag avgåvos underdåniga utlåtanden av samtliga Kungl. Maj:ts befallningshavande ävensom, efter vederbörande truppförbandschefers hörande, av samtliga arméfördelningschefer, militärbefälhavaren på Gottland, kommandanten i Boden samt chefen för fortifikationen. De hörda myndigheterna hava därvid i allmänhet ansett förslaget vara påkallat av tidsförhållandena.

Uti underdånig skrivelse den 12 november 1914 har chefen för generalstaben anmält, att sedan förenämnda förslag avgavs, framträtt nödvändigheten av att även vinna klarhet beträffande rätten till rekvisition av ytterligare en del tekniska hjälpmedel m. m. Då därjämte tillgången inom landet å hithörande materiel — särskilt å motordrivna fordon — i väsentlig mån ökats, framstode såsom ett oavvisligt krav att bereda möjlighet till dess fulla utnyttjande för krigsmaktens behov.

I anslutning till vad sålunda anförts, har chefen för generalstaben överlämnat nytt förslag till ändringar i förutnämnda §§ av rekvisitionslagen ävensom förslag till viss ändring i § 3 av samma lag.

Över detta förslag hava underdåniga yttranden avgivits av samtliga förutnämnda myndigheter ävensom av inspektören för infanteriet, inspektören för kavalleriet, generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet, generalfältläkaren och generalintendenten. Frånsett ett par mindre detaljanmärkningar hava samtliga myndigheter förklarat sig icke hava något att emot förslaget erinra.

Sedan nämnda förslag inom lantförsvarsdepartementet i vissa avseenden omarbetats, därvid i detsamma jämväl upptagits ett förslag till visst tillägg till 5 § mom. 3 i lagen, har förslaget i sitt sålunda ändrade skick med förevarande proposition förelagts riksdagen till antagande.

Förslaget innebär huvudsakligen, att såsom föremål för rekvisitionsrätten skola upptagas en del fortskaffningsmedel, som under senare tid

vunnit ökad betydelse, såsom automobiler och motorcyklar, ävensom vissa anläggningar, kraftkällor och tekniska hjälpmedel med mera, som äro av beskaffenhet att kunna vara till gagn för försvaret, varjämte i förslaget reglerats den ersättning, som vid tagande i anspråk för statens räkning av hithörande rekvisitionsföremål skall utgå, ävensom fråga om utgivande i vissa fall av ersättning för inkvartering, som enligt hittills gällande lag skolat utgöras utan betalning. Tillika har föreslagits viss ändring i 3 § i lagen rörande befogenheten att inom krigsskådeplats meddela föreskrifter rörande utgörande av rekvisitioner.

I likhet med departementschefen och de i ärendet hörda myndigheterna har utskottet funnit den i förslaget angivna utsträckningen av rekvisitionsrättens omfattning vara av behovet påkallad. Beträffande omförmälda i § 5 mom. 3 av förslaget upptagna bestämmelse om ersättning i vissa fall för inkvartering har utskottet ansett de av departementschefen till stöd för förslaget i denna del anförda skäl äga giltighet. På grund härav och då utskottet i fråga om förslaget i övrigt ej funnit anledning att i vidare mån än nedan sägs däremot framställa anmärkning, har utskottet ansett förslaget böra i huvudsak vinna riksdagens bifall.

§ 2 mom. 1 d).

Då anspann förekomma jämväl med andra dragdjur än hästar och rekvisitionsrätten lämpligen synes böra utsträckas att omfatta alla slags dylika anspann, har utskottet ansett, att, i likhet med vad som nu gäller, anspann med eller utan fordon böra i detta stycke upptagas såsom föremål för rekvisitionsrätten.

§ 5 mom. 3.

Greve
Axel Wacht-
meisters
motion.

I sin ovannämnda motion har greve Axel Wachtmeister yrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av § 5 mom. 3 i lagen angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov av den 24 maj 1895, att, där särskilda omständigheter föreligga, ersättning för i nyssnämnda moment omnämnda kvarter må kunna av statsmedel utgå.

Då motionen, som väckts, innan Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition förelagts riksdagen, avser, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga förslag av enahanda innebörd som i förevarande moment inne-

fattas, har utskottet, som tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition i denna del, hemställt, att motionen måtte, därest Kungl. Maj:ts proposition härutinnan bifalles, anses besvarad genom riksdagens beslut härom.

§ 8 mom. 3.

Enligt utskottets uppfattning bör, då automobiler (motorcyklar) och lokomobiler tagas i anspråk genom rekvisition, ersättning lämnas, förutom för därå bevisligen uppkommen skada och för förlorad avkastning eller nytta, jämväl för betydligare försämring därav i överensstämmelse med vad som i 7 § 3 momentet föreslagits beträffande där avsedda rekvisitionsföremål.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1:o) att riksdagen måtte, med tillkännagivande att det i förevarande proposition framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § mom. 1 och 2, § 3, § 5 mom. 3, § 7 mom. 3 samt § 8 mom. 2 och 3 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas, måtte i anledning av sagda proposition för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Lag

om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och 2, § 3, § 5 mom. 3, § 7 mom. 3 samt § 8 mom. 2 och 3 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov.

Härigenom förordnas, att § 2 mom. 1 och 2, § 3, § 5 mom. 3, § 7 mom. 3 samt § 8 mom. 2 och 3 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov skola hava följande ändrade lydelse:

§ 2.

1. Genom rekvisition må anskaffas eller tagas i anspråk:

a) kvarter för trupper med befäl och vederlikar samt för andra, som äro vid krigsmakten anställda eller för dess räkning använda; stallrum för hästar och slaktdjur ävensom plats under tak i befintliga byggnader för materiel och andra effekter;

b) mat i kvarteren för den i a) omförmälda personal samt foder åt hästar och slaktdjur;

c) fartyg, båtar och andra farkoster, med eller utan bemanning och materiel;

d) hästar, fordon, sadel och seltyg, automobiler (motorcyklar), lokomobiler, velocipeder, skidor, spark-

§ 2.

1. Genom rekvisition må anskaffas eller tagas i anspråk:

a) kvarter för trupper med befäl och vederlikar samt för andra, som äro vid krigsmakten anställda eller för dess räkning använda; stallrum för hästar och slaktdjur ävensom plats under tak i befintliga byggnader för materiel och andra effekter;

b) mat i kvarteren för den i a) omförmälda personal samt foder åt hästar och slaktdjur;

c) fartyg, båtar och andra farkoster, med eller utan bemanning och materiel;

d) *anspann med eller utan fordon*, hästar, fordon, sadel och seltyg, automobiler (motorcyklar), lokomo-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

stöttingar och snöskor, allt med erforderligt tillbehör, så ock personal för nämnda transportmedels skötsel samt materiel och personal för reparation av desamma;

e) vägvisare, budbärare, arbetsmanskap, materialier, verktyg och redskap för tillfälliga för krigsändamål erforderliga väg-, bro-, förbindelse-, befästhings- och andra arbeten jämte till sådana arbeten nödig mark samt byggnader och verkstäder;

f) proviant och foder jämväl under andra förhållanden än de i b) avsedda, ävensom slaktdjur;

g) bränsle och lägerhalm för trupper i kvarter, läger eller bivack;

h) förnödenheter för drift av kraft- och andra maskiner och värmeapparater av alla slag, såsom vatten, elektrisk ström, bränsle, smörjämnen m. m.;

i) erforderliga materialier för utrustning av krigsfartyg;

k) vård hos befolkningen för sjuka och sårade människor och hästar;

l) annat, som kan behöva undantagsvis genom rekvisition anskaffas, såsom beväpnings- och utrustningspersedlar, läkemedel och sjukvårdsmateriel, ammunition, krut, dynamit och andra sprängämnen, ävensom till biträde erforderlig personal.

2. Genom rekvisition må ock tagas i anspråk: järnvägar och an-

(Utskottets förslag:)

biler, velocipeder, skidor, sparkstöttingar och snöskor, allt med erforderligt tillbehör, så ock personal för nämnda transportmedels skötsel samt materiel och personal för reparation av desamma;

e) vägvisare, budbärare, arbetsmanskap, materialier, verktyg och redskap för tillfälliga för krigsändamål erforderliga väg-, bro-, förbindelse-, befästhings- och andra arbeten jämte till sådana arbeten nödig mark samt byggnader och verkstäder;

f) proviant och foder jämväl under andra förhållanden än de i b) avsedda, ävensom slaktdjur;

g) bränsle och lägerhalm för trupper i kvarter, läger eller bivack;

h) förnödenheter för drift av kraft- och andra maskiner och värmeapparater av alla slag, såsom vatten, elektrisk ström, bränsle, smörjämnen m. m.;

i) erforderliga materialier för utrustning av krigsfartyg;

k) vård hos befolkningen för sjuka och sårade människor och hästar;

l) annat, som kan behöva undantagsvis genom rekvisition anskaffas, såsom beväpnings- och utrustningspersedlar, läkemedel och sjukvårdsmateriel, ammunition, krut, dynamit och andra sprängämnen, ävensom till biträde erforderlig personal.

2. Genom rekvisition må ock tagas i anspråk: järnvägar och an-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

dra transportanordningar, lokomotiv, järnvägsvagnar och övrig järnvägsmateriel, materiel för fältbanor, kanaler och slussverk, telegraf- och telefoninrättningar, apparater för trådlös telegraf och telefoni, kraft-, kraftöverförings- och verktygsmaskiner av alla slag, elektriska kraftstationer, tryckerier, litografiska anstalter samt ballong-, flygmaskins-, luftskepps- och belysningsmateriel, allt med tillhörande personal och materiel.

(Utskottets förslag:)

dra transportanordningar, lokomotiv, järnvägsvagnar och övrig järnvägsmateriel, materiel för fältbanor, kanaler och slussverk, telegraf- och telefoninrättningar, apparater för trådlös telegraf och telefoni, kraft-, kraftöverförings- och verktygsmaskiner av alla slag, elektriska kraftstationer, tryckerier, litografiska anstalter samt ballong-, flygmaskins-, luftskepps- och belysningsmateriel, allt med tillhörande personal och materiel.

§ 3.

För åstadkommande av en såvitt möjligt jämn fördelning vid rekvisitionernas utgörande indelas riket, på sätt som av Konungen jämlikt 13 § bestämmes, i rekvisitionsområden, varvid hänsyn tages ej mindre till de särskilda landsdelarnas tillgångar än ock till rikets administrativa indelning.

Denna indelning skall, då rekvisitionernas beskaffenhet sådant medger, läggas till grund för deras utgörande. Utan hinder därav äger dock, vad krigsskådeplats angår, den därstädes förordnade militäre befälhavaren, sedan rätt att göra rekvisition för honom inträtt, att i nämnda avseende utfärda nödiga bestämmelser.

§ 5.

3. Kvarter för människor, stallrum för hästar och slaktdjur samt, i mån av behov, plats under tak för materiel och andra effekter lämnas utan betalning.

Pågår inkvartering under så lång tid, att särskilda kostnader eller avsevärda olägenheter därigenom åsamkas vederbörande kvartervärd, må dock ersättning utgå med belopp, som Konungen för varje särskilt fall bestämmer.

§ 7.

3. Enligt de i mom. 2 angivna grunder utgår jämväl ersättning för användandet av övriga i § 2 mom. 2 upptagna föremål för rekvisitionsrätten.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

§ 8.

2. Efter samma grunder utgår ersättning för begagnandet av fartyg, båtar och andra farkoster. Farkost, som användes till försänkning eller likartat ändamål, ersättes till fulla värdet.

3. För användning av automobiler (motorcyklar) och lokomobiler utgår ersättning såväl för därå bevisligen uppkommen skada som för den för innehavaren förlorade avkastning eller nytta.

(Utskottets förslag:)

§ 8.

2. Efter samma grunder utgår ersättning för begagnandet av fartyg, båtar och andra farkoster. Farkost, som användes till försänkning eller likartat ändamål, ersättes till fulla värdet.

3. För användning av automobiler (motorcyklar) och lokomobiler utgår ersättning såväl för därå bevisligen uppkommen skada *eller betydligare försämring därav* som för den för innehavaren förlorade avkastning eller nytta.

Denna lag träder genast i kraft.

2:o) samt att greve Axel Wachtmeisters motion måtte anses besvarad genom vad utskottet under 1:o) hemställt.

Stockholm den 18 maj 1915.

På utskottets vägnar:

C. CEDERCRANTZ.
